

Arnhem

VWG ARNHEM EO

ledenbijeenkomst 26-10-'88

Marc de Bont

Aanwezig: 15 leden
Afwezig met bericht: R. Kreetz, R. van Thiel, N. Wellink-vd Woord

De bijeenkomst werd om 20.10 geopend door Piet Schermerhorn.

Waarnemingenrondje

Er waren die dag meerdere waarnemingen van Kraanvogels gedaan. Jos Pilzecker zag in Leuvenheim een groep van 350-400 exemplaren terwijl Henk de Wijs eerder die dag twee groepen zag in Dieren van respectievelijk 18 en 31 exemplaren. In Rheden werden meerdere waarnemingen gedaan van 250-300 exemplaren. Mogelijk betrof het hier dezelfde groep als in Leuvenheim. Ook 's avonds waren nog Kraanvogels gehoord. De zaterdag voorafgaande aan de ledenbijeenkomst werden bij de telpost bij Dieren ook twee Kraanvogels gezien. Mensen die ook nog Kraanvogels gezien hebben, worden verzocht deze waarnemingen op waarnemingenkaartjes te zetten en op te sturen naar Jos van de Leygraaf, Kennedystraat 7, 6852 AE Huissen.

Er werden verder nog andere leuke waarnemingen gedaan: Veel Raven werden er op de Veluwe gezien (20 exx) en zowel een gewone als een Zwarte Ooievaar. Bij de laatste rivierentelling werden 1 Middelste Zaagbek en 2 Visarenden (Nijenbeek) gezien. En ja....., op de Worth-Rhederheide zijn 'ze' er nog, Korhoenders. Weliswaar werd slechts één vrouwtje gezien, maar toch. In park Rosendaal werden voorts 2 Grote Gele Kwikstaarten en 1 IJsvogel gezien. Ook park Sonsbeek leverde 2 Grote Gele Kwikken op. Ook wintergasten werden alweer gesignaleerd: op de Terletse hei 2 Blauwe Kiekendieven en elders een Brandgans. Verder waren er veel waarnemingen van buiten het gebied van onder andere Woudaapjes en Kwartels (Zuid-Frankrijk).

Vogelbescherming

Vogelbescherming heeft een brief naar alle terreinbeherende instanties gestuurd met het verzoek of zij de jacht op een elf-tal vogelsoorten willen afschaffen. Jan Knupker, de consulent vogelbescherming voor deze regio, heeft de vogelwerkgroep benaderd of wij gemeentes, terreinbeherende instanties etc. ook willen aanschrijven met het oog op deze actie. Het betuur heeft zich hier inmiddels over beraad en een brief is in wording.

Meinerswijk

Er is in de gemeenteraad een motie van de PvdA, PSP, D'66 aangenomen om het camping/volkstuinencomplex-gedeelte voorlopig uit de plannen te schrappen. De wethouder heeft echter nog een slag om de arm gehouden. Voordat eventueel toch een deel verwezenlijkt wordt, moet er eerst een milieu-effect-rapport komen. De overige plannen (waaronder jachthaven, ontsluitingsweg, seniorenwoningen) gaan voorlopig wel door. Inmiddels is door de Vogelwerkgroep beroep aangetekend bij de provincie. Het resultaat hiervan leest u/je zo spoedig mogelijk in de Vlerk.

Winterexcursie

Op zaterdag 4 februari 1989 zal er onder leiding van Tom Renssen een excursie naar de Ooypolder bij Nijmegen worden gehouden. Het is de eerste maal dat de Vogelwerkgroep dit gebied bezoekt, dus een unieke kans om de hier aanwezig vogels 'ns te gaan bekijken. In de winter verblijven in het gebied grote aantallen eenden, ganzen en zwanen. Mogelijk geven ook soorten als Grote Zaagbek, Nonnetje en Smelleken acte de présence.

Vertrek 8.30 uur bij het Postkantoor (station Arnhem-CS). Opgeven bij Tom Renssen: Telefoon; 085-620434.

Lezingen

Vanuit het bestuur komt de vraag naar de leden of zij thema's of onderwerpen weten voor het lezinggedeelte van de ledenbijeenkomst. Mocht u/je wat weten, neem dan even contact met Marc de Bont op: telefoon; 085-515992.

Rondvraag

Vanuit de VWG Wageningen, de burens, komt de vraag of er binnen onze VWG leden zijn die de verzorging en controle van zo'n 200 nestkasten op het Deelerwoud (langzaam) over willen nemen. Belangstellenden kunnen contact met Tom Renssen opnemen. Telefoon; 085-620434.

Eventuele fenologie-formulieren kunnen alsnog worden opgestuurd naar Jos Pilzecker. Adres; Oudeweg 35, 6974 AD Leuvenheim. Ook onvolledig ingevulde formulieren zijn welkom.

Er heeft inmiddels een klein artikeltje in de plaatselijke kranten gestaan dat de VWG een avifauna gaat maken. Besloten is om verdere berichtgeving op te schorten tot het moment van daadwerkelijke uitvoering.

Mensen die deze winter nog wat tijd over hebben en van roofvogels houden kunnen nog deelnemen aan de roofvogeltellingen. Meer informatie over telgebieden en data bij Henk Sierdsema. Telefoon; 085-453623.

Na de pauze was er een lezing te beluisteren van Fokko Erhart en Piet Schermerhorn tijdens welke werd ingegaan op de resultaten van de inventarisatie op broedvogels van de Meinerswijk en het Hollander Broek. Het een en ander werd verlichtigd met dia's en kaarten. Opmerkelijk waren onder andere het broeden van Kleine Plevier en Buidelmees. Ter zijner tijd zal een uitgebreid verslag verschijnen van de inventarisatie.

Volgende ledenbijeenkomst: 13 december a.s.

de wespendifief

Verslag van een lezing gehouden door Rob Bijlsma

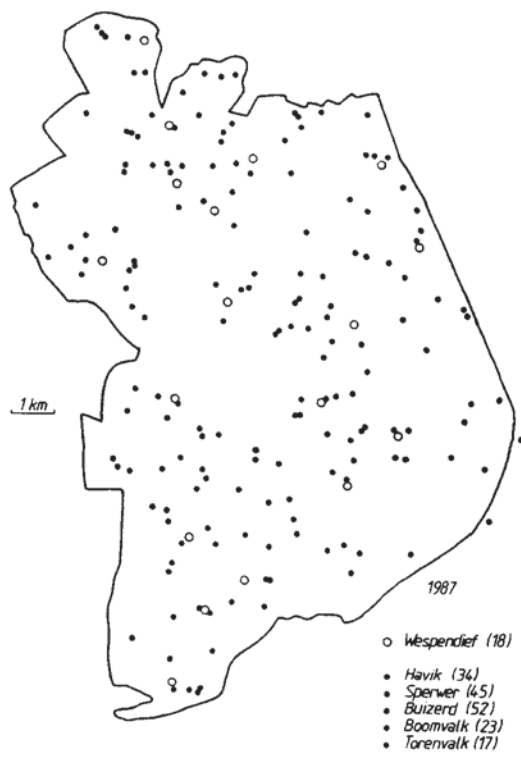
Biotoop

Aangezien de Wespendifief een bosvogel is, ging de lezing over de Wespendifieven van het bosgebied dat behoort tot de Zuidwest-Veluwe. Dit is het gebied tussen Lunteren, Otterlo en Ede. Het gebied is 110 km² groot. De Planken Wambuis, militaire oefenterreinen en rustgebieden zijn wel geïnventariseerd, de Hoge Veluwe niet. Bos is "het" biotoop voor broedende roofvogels. In figuur 1 is te zien welke roofvogelterritoria er in 1987 op de zuidwest-Veluwe gevonden zijn. Elke roofvogelsoort heeft een bepaald biotoop waar hij bij voorkeur broedt. Het schoolvoorbeeld is de Havik, die vrijwel uitsluitend in grove den broedt. Rob is in de boeken gaan zoeken waar de Wespendifief vroeger broedde. In het Edese bos bleek deze soort te hebben gebroed. Dit bos bestaat voornamelijk uit beuk en is qua bosstructuur vandaag de dag een open bos. Omdat ze er nu niet meer broeden, is dit mogelijk te verklaren door de toename van de Havik, die zich de afgelopen jaren heeft voorgedaan. De Havik is de superpredator van de Nederlandse bosvogelbevolking. Dit betekent dat hij predator is van veel soorten; hieronder vallen zelfs de Buizerd en de Wespendifief. Het is voor te stellen dat een Wespendifievenjong op een nest in een open beuk een makkelijke prooi is voor een behendige vlieger als de Havik. Tegenwoordig broedt de Wespendifief in aanplanten op het stuifzand. In gemengde en verwaarloosde bosjes. Tevens broedt hij in fijnsparbosjes en ideaal is een beekdal, waar over een lengte van enkele kilometers 3-4 paren werden vastgesteld.

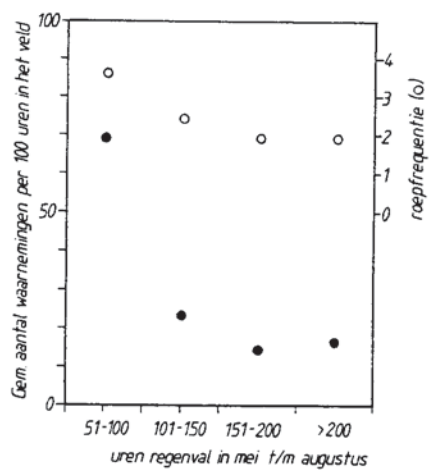
Inventariseren

Het inventariseren van de broedparen begint in januari/februari. In deze maanden is er nog geen blad aan de bomen en wordt er gezocht naar oude nesten, die op een kaart worden ingetekend. Als de Wespendifieven in april/mei zijn aangekomen, klimt Rob, met kaart en verrekijker, in een hoge boom. Deze boom moet bij voorkeur hoger zijn dan de bomen in de omgeving. Dit, omdat men dan goed kan zien waar de Wespendifieven invallen of opstijgen. De waarneming van aanwezige vogels worden allen ingetekend. Het mooiste zijn de waarnemingen van vogels met prooi of nestmateriaal. De beste tijd van de dag om dit werk te doen is tussen 10 en 13 uur.

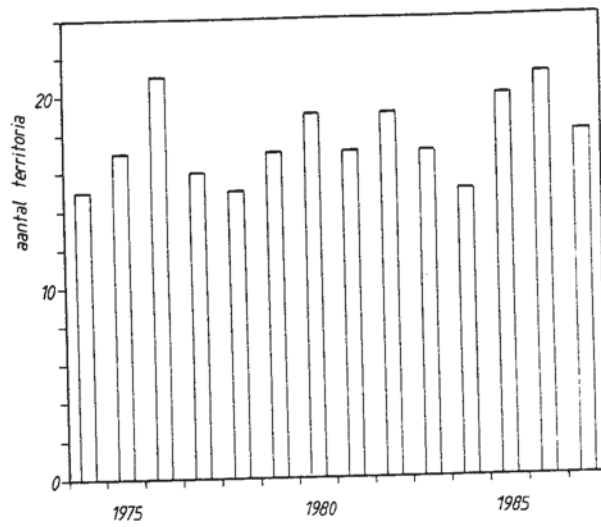
In de literatuur is te lezen dat onderzoekers minder broedparen van de Wespendifief hebben gevonden in jaren met veel regen. Door Rob worden vraagtekens bij deze stelling gezet. Aan de hand van figuur 2 laat hij zien dat in een droog jaar er meer waarnemingen van de vogels worden gedaan in vergelijking tot jaren met veel regen. Als het veel regent moet je dus extra veel het veld in om tot alle vereiste waarnemingen te komen. Als de theorie van de regenrijke jaren die hierboven genoemd is, waar zou zijn, zouden er grote verschillen in de totalen van de aantallen broedparen over de geïnventariseerde periode moeten zijn. Dit is op de Zuidwest-Veluwe niet het geval (figuur 3). Waarschijnlijk broedt de Wespendifief wel als het veel regent, alleen zie je hem dan zeer weinig. Het is moeilijk om aan de hand van andere waarnemingen dan die van de vogels zelf vast te stellen of er in een gebied een Wespendifief broedt. In tegenstelling tot andere roofvogels zijn er bij deze

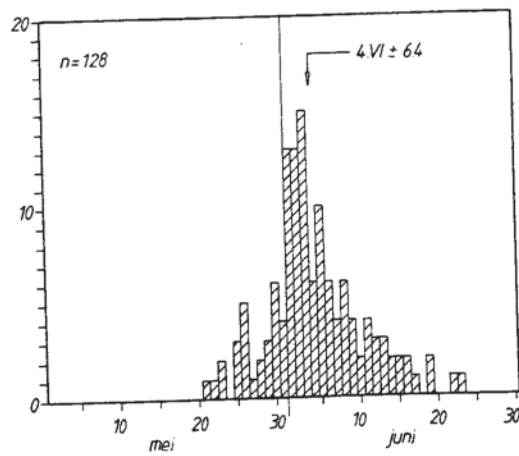
Figuur 1. Roofvogel-territoria op de Zuidwest-Veluwe in 1987

Figuur 2. Trefkans Wespindieven in jaren met 51-100, 101-150, 150-200 en >200 uren regenval in mei t/m augustus

Figuur 3. Aantal territoria Wespendief op de zuidwest-Veluwe van 1974-1987

Figuur 4. Legbegin van de Wespendief op de zuidwest-Veluwe

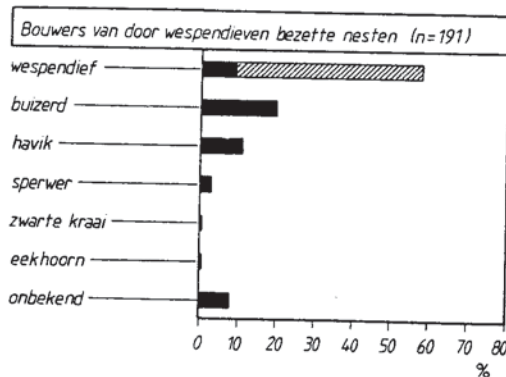
soort weinig uitwerpselen en prooiresten onder het nest te vinden. Ook vindt men weinig ruiveren, want de vogels ruien voor het grootste deel het verenpak in het overwinteringsgebied. Soms vind je borst- of rugveertjes van Wespddieven in territoria van Sperwers. De Wespddief verliest deze veertjes waarschijnlijk als hij nietsvermoedend een Sperwer-territorium binnenvliegt en door de territoriumhouder wordt aangevalen.

Nest

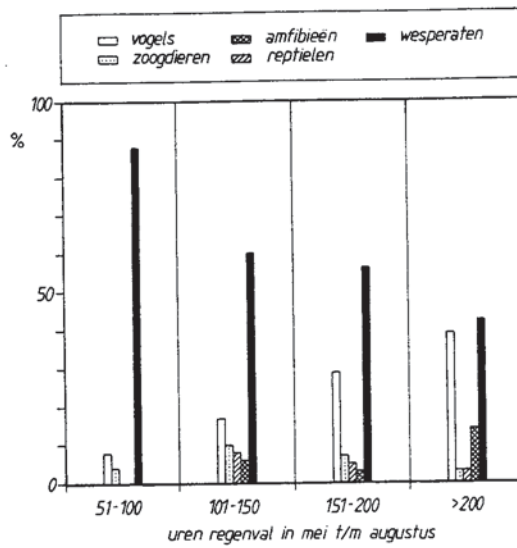
Als de inventarisator een aantal nesten gevonden heeft, is het de vraag of het nest bewoond is. Een indicatie of dat het geval is, is de aanwezigheid van verse groene takken op de nestrand, of alleen in de nestkom zijn aangebracht. Het legbegin dat in het 14e jaar van het onderzoek is gevonden, staat in figuur 4. Het legbegin valt begin juni. Binnen een periode van 16 dagen leggen alle Wespddieven het eerste ei. Deze periode van 16 dagen kan per jaar verschillen. Hoe hoger de temperatuur in mei hoe eerder de Wespddief gaat broeden. Naarmate het meer regent, begint het broeden later. Om te controleren of de Wespddief zijn nest meerdere malen gebruikt is er een kaart gemaakt waar de nesten of centra van de gevonden territoria in de loop van de 14 jaar op ingetekend zijn (stippen van het zelfde jaar sluiten elkaar uit). Als we deze kaart volgens de BMP-methode interpreteren kan er een uitspraak worden gedaan over de dichtheid. Uit deze kaart blijkt dat er gebieden zijn met vrij hoge dichtheden. Een voorbeeld hiervan is een gebied met veel douglas.

In figuur 5 is te zien dat de Wespddief weinig gebruik maakt van oude nesten. In dit figuur is tevens te zien dat 60% van de nesten zelf wordt gebouwd en dat ruim 50% van de nesten in het jaar van gebruik wordt gebouwd.

Er is een grote schommeling in het aantal jongen per broedsel, maar het is moeilijk om dit toe te schrijven aan regenrijke jaren. In figuur 6 is te zien dat de Wespddief naarmate het meer gaat regenen, meer andere prooien dan wespenraten gaat eten. Uit onderzoek naar het broedresultaat is gebleken dat territoria die elk jaar bezet zijn niet altijd "goede" territoria hoeven te zijn. Deze broedparen brengen dus niet meer jongen voort dan andere broedparen. Ook is er geen verband tussen balts in augustus en het broedsucces.

Figuur 5. Bouwers van door Wespddieven gebruikte nesten. Het gearceerde deel duidt nieuwbouw aan

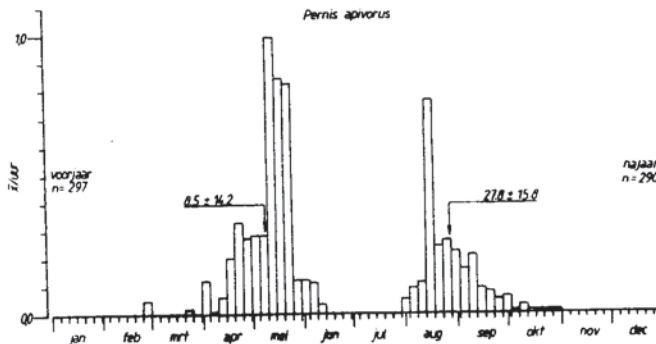

Figuur 6. Voedsel van de Wespendieven op de zuidwest-Veluwe in relatie tot het aantal uren regenval in mei t/m augustus

Trek

De Wespendief is maar een klein gedeelte van zijn leven in zijn broedgebied. Daarom hoeven voor- of achteruitgang van deze soort niet af te hangen van de situatie in het broedgebied. Het is goed mogelijk dat factoren in het doortrekgebied of overwinteringsgebied een belangrijke rol spelen in de voor- of achteruitgang.

De trek van de Wespendief ligt in het voorjaar in begin mei en in het najaar in de tweede helft van augustus (figuur 7). Vooral de piek in augustus verschilt met het doortrekpatroon dat wordt gevonden op andere telpunten zoals Falsterbo (Zweden) en Organbidexka (Pyreneeën). Tijdens de lezing wordt geopperd dat de voornamelijk ten oosten van ons land langstreckende vogels in augustus met de dan heersende oostenwinden over de zuidwest-Veluwe worden geleid.

Figuur 7. Gemiddeld aantal overvliegende Wespendieven per uur per pentade in het voorjaar (1974-1981) en het najaar (1974-1980) op de zuidwest-Veluwe

zuidpier-exc.verslag

Jan Knijn

Een dagje pierewaaien

Wat fris was het, die zaterdagmorgen om 7 uur, maar droog en helder weer. Goed geschikt voor het tiental vogelaars dat toen van het vertrekpunt stationsplein richting IJmuiden toog. Na een reis in een flink tempo (voorste auto Piet Schermerhorn ...!) en enkele omzwervingen door het havengebied stonden we om half negen aan het begin van de pier. Daar kwamen we de zeewind tegen en dat betekende extra kleding aan en regenspullen mee (veel donkere wolken maar uiteindelijk toch weinig gebruikt).

Omgeving van de pier

En toen begon het avontuur, want direkt al waren er leuke waarnemingen te doen. In wat duinbegroeiing in de omgeving van de parkeerplaats signaleerden we een vijftal Sneeuwgorzen en enkele Fraters. Al trekkend over de uitgestrekte drooggevallen zandplaten langs de pier kwamen we diverse soorten tegen. Uiteraard meeuwen waaronder flinke aantallen Zilvermeeuwen en Grote Mantelmeeuwen, een Wulp, kleine aantallen Bontbek- en Zilverplevieren, Bonte- en Kanoetstrandlopers en een vijftal Rotganzen. Wat uitrustend tussen de enorme basaltblokken van de pier (uit de wind en de koffie!) kregen we op 20 à 25 meter afstand groepjes van 20 à 30 Drieteenstrandlopers en Steenlopers in winterkleed zeer fraai te zien. Tussen en op de rotsblokken vertoonden zich, soms zeer dichtbij, meerdere Oeverpiepers. Ze lieten zich ook horen!

De pier op

De smalle, 3 kilometer lange pier optrekken is een belevenis. De windkracht was in feite slechts 4 à 5 uit het noordwesten, maar voelde toch heel stevig aan en af en toe moest je je omdraaien voor overslaand zeeschuim en "buiswater". Op en tussen de basaltblokken, soms op 10 meter, Steenlopers en fraaie groepjes Paarse Strandlopers. We kwamen meerdere andere vogelaars tegen en ook zeevissers die flinke stukken lood met hun werphengels de zee in zwipten.

Vrij gemakkelijk waren tussen de forse golven flinke groepen Eidereenden in winterkleed te zien; één woord was nog in het mooie broedkleed. Ook groepen Kuifeenden en een kleiner aantal Toppereenden. Door goed zoeken namen we een tiental Zwarte Zeeëenden waar en twee keer een Roodkeelduiker. Na deze interessante tocht van $\pm 1\frac{1}{2}$ uur bereikten we om 12.00 uur het einde van de pier.

Achter de vuurtoren

Na 3 kilometer zeeinwaarts wordt de kracht van de wind heel flink en is het een uitkomst dat daar een bouwwerk staat waarop de vuurtoren rust. De vogelaars kunnen er achter kruipen, uit de wind telescopen opstellen en gaan speuren naar trekvogels boven de golven. Wij hadden het helemaal ideaal want gids Fokko klom er boven op en gaf van daaruit de resultaten van het betere speurwerk door, bijvoorbeeld: "links van boorplatform twee IJseenden".

Het zicht was goed, af en toe zelfs perioden met zon. Daardoor was de zeevogeltrek goed waar te nemen. Maar het op afstand boven de golven determineren van trekkende groepjes is niet eenvoudig.

De "betere vogelaars" onder ons kwamen nu goed van pas. En zo zagen

we kleine aantallen Alken, Zeekoeten, Grote Zeeëenden, Rotganzen en enkele Drieteenmeeuwen. Een Kleine Jager toonde zijn jaagtaktiek door hardnekkig en zeer intensief een meeuw te achtervolgen om hem tot braken te brengen.

De terugtocht verliep met de wind comfortabel in de rug. Nogmaals dezelfde soorten gezien, afgewisseld door een Dwergmeeuw, een Zwartkopmeeuw en groepjes landvogels zoals een vijftiental Veldleeuweriken. Voor de lunchpauze kozen we een strandpaviljoen waar we terecht kwamen tussen een groep zeevissers die in het latijn hun vangstervaringen uitwisselden.

Strand en duin

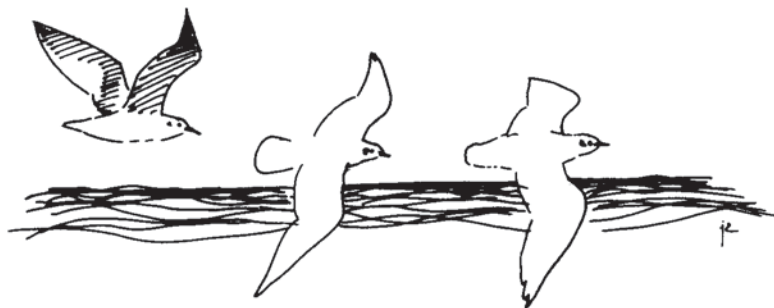
In de middag maakten we een flinke strandwandeling. Langs de waterlijn troffen we grote groepen meeuwen en konden we goed studeren op bijvoorbeeld de verschillen tussen de Grote en Kleine Mantelmeeuw.

Vervolgens trokken we de duinstreek in waar de duindoorn opviel door zijn tooi met de oranje-geel kleurige bessen. Door eht goede gidswerk arriveerden we weer netjes op de parkeerplaats.

Dat zon en wolken die dag een bijzonder spel speelden, werd nog eens duidelijk doordat zich een tweetal geheel rondgaande regenbogen vertoonden waarvan het kleuren-spectrum zo intensief was als slechts zelden te zien is.

Met vanuit de auto dat uitzicht vertrokken we richting Arnhem waar we na een vlotte reis om 5 uur arriveerden.

Een uitstekende vogel-dag. Dank voor het initiatief en de organisatie aan Fokko Erhart.

rode wouw influx in '88

Invasie-achtig optreden van de Rode Wouw in het voorjaar van 1988.

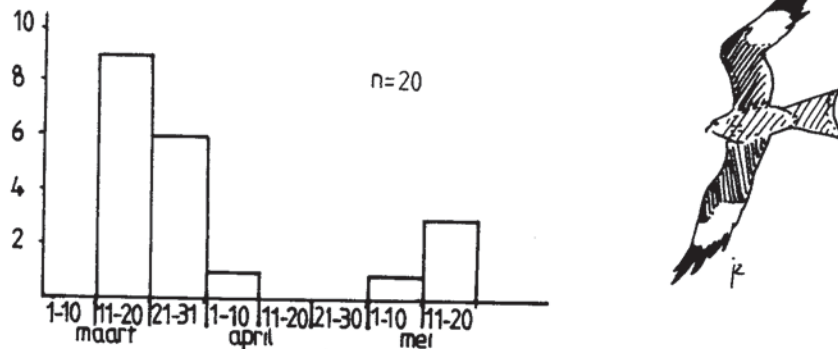
Norbert Kwint

Voorjaar 1988

In het voorjaar van 1988 en met name in de tweede en derde decade van maart werden Nederlandse vogelaars verblijd met het doortrekken van forse aantallen Rode Wouwen.

Eind februari werden de eerste doortrekkers reeds gemeld. In de periode van 15-30 maart zijn bij de DBA (Dutch Birding Association) maar liefst 154 exemplaren uit het hele land gemeld. Bij Geleen in Limburg werden op twee dagen, 15 en 16 maart, niet minder dan 52 Rode Wouwen gezien (Dutch Birding, 1988).

Ook aan ons gebied ging deze wouwen-stroom niet onopgemerkt voorbij; Totaal werden minstens 21 exemplaren gezien. Topdag was 16 maart met zes waargenomen exemplaren. Tot eind maart werden daarna haast dagelijks Rode Wouwen waargenomen (figuur 1).

Figuur 1 Aantal Rode Wouwen per decade gesommeerd in maart, april en mei 1988 (n = 20).

In april kon nog slechts één exemplaar worden genoteerd. In mei, echter, was er sprake van een kleine opleving.

Van 16 exemplaren werd de trekrichting opgegeven. Hiervan hadden er negen een noord-gerichte en acht een oost-gerichte trekrichting. Zowel met zonnig als met regenachtig weer werden Rode Wouwen gezien. Opmerkelijk was het pleisteren van een exemplaar in mei en juni op de Nieuwe Aanleg (Imbos) en de zeer late waarneming op 29 juni bij Hall (Dutch Birding, 1988).

De waarnemingen werden verspreid over het hele werkgebied gedaan (zie figuur 2).

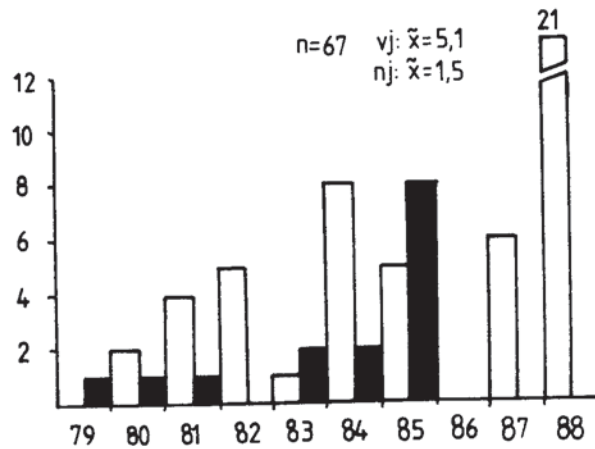
Figuur 2. Overzichtsk kaartje van plaatsen waar in het werkgebied in het voorjaar van 1988 Rode Wouwen werden gezien (n = 21).

Voorgaande jaren

Tot 1988 toe werden in ons werkgebied nog niet zoveel Rode Wouwen gezien. Ook in andere delen van het land springt dit jaar er wat betreft de waarnemingen van deze koninklijke luchtacrobaat (Fr: Milan Royal) uit.

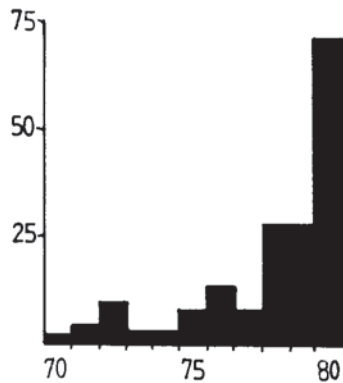
Figuur 3 illustreert de omvang van de invasie in ons werkgebied nog eens.

Afgezien van Rode Wouw-loze seizoenen als het voorjaar van '79 en '86 en de najaaren van '82, '86, '87 en '88 is het aantal waarnemingen de laatste jaren toegenomen. Het aantal doortrekkende Rode Wouwen lijkt ook toe te nemen, evenwel moet bedacht worden dat de waarneemintensiteit de laatste jaren ook gestegen is.

Figuur 3. Aantal Rode Wouwen (n = 67) per voorjaar (n=52) en najaar (n=15) van 1979-1988. Voorjaarsgemiddelde = 5,1; najaarsgemiddelde = 1,5.

In Drenthe doet zich ook een dergelijke ontwikkeling voor (figuur 4) (Van Dijk, 1982). De uitbreiding van het verspreidingsgebied komt blijkbaar niet alleen tot uitdrukking in het regelmatig broeden in de oostelijke en zuidelijke provincies van ons land, maar ogenschijnlijk ook in een toenemend aantal waarnemingen van doortrekkende exemplaren.

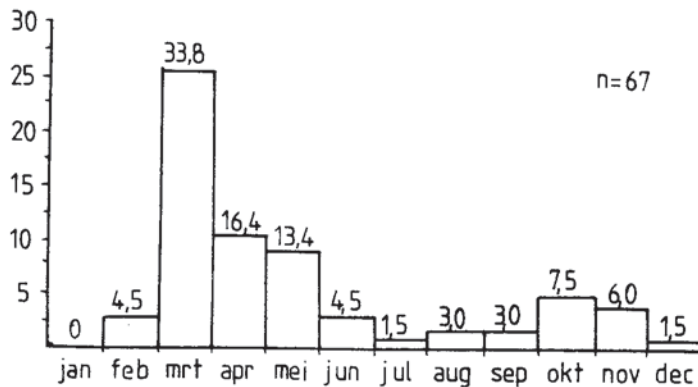

Figuur 4. Waarnemingen in Drenthe in de jaren 1970-1980 (Van Dijk, 1982).

Het voorjaar van 1988, echter, springt duidelijk uit met meer dan zes maal zoveel waarnemingen dan in voorgaande voorjaren '79-'87. Het gemiddelde over deze negen voorjaren is 3,4.

Opvallend is het feit dat er gemiddeld in het voorjaar veel meer Rode Wouwen worden gezien dan in het najaar. Het voorjaars-gemiddelde voor '79-'88 is 5,1; het najaarsgemiddelde ligt voor dezelfde periode op 1,5. Dit betekent dat er in het voorjaar gemiddeld meer dan drie maal zoveel Rode Wouwen worden gezien dan in het najaar. Ook figuur 5 laat deze hegemonie van het voorjaar zien. In deze figuur is per maand het absolute en relatieve aandeel weergegeven over alle waarnemingen-gerekenend.

In maart zijn maar liefst ruim 38% van alle waarnemingen (n= 67) gedaan. April is een goede tweede met ruim 16%. Zonder dit top-voorjaar is het verschil tussen maart en april duidelijk kleiner. Deze maanden nemen dan respectievelijk 23,9% en 21,7%, bij n = 46, voor hun rekening.

Figuur 5. Aantal waarnemingen absoluut (verticaal) en relatief per maand over de periode 1979-1988 (n=67).

Het weer in maart, april en mei 1988

Maart was zeer nat en somber. Voorafgaand aan de topdag 16 maart op 13 en 14 maart was de wind zwak uit noord tot noordoostelijke richting. Ook aan het eind van de tweede decade was er sprake van een oostelijke wind die wel veranderlijk was tussen noordoost en zuidoost. De rest van de maand was de wind voornamelijk westelijk gericht. Alleen 30 maart vormde hierop nog een uitzondering. Gesommeerd kwam de wind gedurende de tweede en derde decade op vijf dagen uit eenoostelijke richting.

April was nog rijker bedeed met oosten-winden. Maar liefst op 17 dagen was er sprake van een oostelijke windrichting. De gemiddelde windrichting voor de hele maand was dan ook noord-oost.

Mei was vrij warm en zonnig. Van 6-8 mei waaide er een matige oosten-wind. Ook van 11 tot 19 mei kwam de wind uit oosten. Aanvankelijk uit oost-zuidoost later uit oost-noordoostechter steeds met een kracht 3-4.

Discussie

De terugtrek van de Rode Wouw vanuit de overwinteringsgebieden in de noordelijke helft van het Middellands-zeegebied (vooral Spanje) begint eind februari (Cramp, 1980). De hoofdbeweging vindt in maart plaats en kan tot half soms zelfs eind april duren (Glütz, 1971). Figuur 1 en 5 laten zien dat ook in ons werkgebied in maart de grootste aantallen Rode Wouwen worden gezien. Dit jaar echter, werden er meer gezien dan ooit. Behalve dat de trek in het voorjaar waarschijnlijk al westelijker plaatsvindt, kan dit nog eens versterkt worden door het optreden van oostelijke winden (SOVON, 1987). De oostelijke winden in maart lijken er dan ook de oorzaak van dat er zes maal zoveel Rode Wouwen zijn gezien. Blijft nog wel de vraag waarom er in april, met 17 dagen met oosten-winden, niet ook veel Rode Wouwen zijn gezien. Waren de grootste aantallen soms al direkt met de eerste golf naar hun broedgebieden getrokken? Bekend is wel dat de volwassen exemplaren in het voorjaar grote haast hebben om op de broedgebieden (Duitsland?!) te komen (SOVON, 1987). Dit in tegenstelling tot de juvenielen die pas later wegtrekken uit de overwinteringsgebieden of er zelfs blijven (SOVON, 1987). Vaak is in het doortrekverloop dan ook een tweede piek te zien in april of mei wanneer dus de juvenielen doortrekken. In hoeverre de kleine piek in mei van dit jaar bestond uit juvenielen is niet duidelijk. Sommige onvolwassen exemplaren kunnen langdurig pleisteren in de doortrek-gebieden (SOVON, 1987). De Rode Wouw die in mei en juni op de Imbos werd gezien lijkt daar een voorbeeld van. Ondanks dat het aantal trekkende Rode Wouwen in ons lijkt toe te nemen er ook de broedgebieden zich uit lijken te breiden is er ook sprake van een toenemende tendens tot overwinteren in de broedgebieden de laatste decennia (SOVON, 1987). In hoeverre kan dit verklaard worden door een werkelijk populatie-groei?

Literatuur

- Cramp S. & Simmons K.E.L. 1980. Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa, Vol. II (Hawks to Bustards). Oxford university press, London.
- Dutch Birding 1988, No 2-3, jaargang 10 (recente meldingen).
- Glütz von Blotzheim 1971. Handbüch der Vögel Mitteleuropas, Band 4 Falconiformes, Akad. Verlagsgesellschaft, Frankfurt am Main.
- KNMI 1988 Weeroverzicht van de maand maart, april en mei, De Bilt
- Van Dijk A.J. & Van Os B.L.J. 1982, Vogels van Drenthe, Van Gorcum, Assen.

veldwaarnemingen

Jos van der Leygraaf

Augustus

Ooievaar	3-8	4 exx	Huissen, overtrekkend (vd Leygraaf)
Zwarte Ooievaar	19-8	3 exx	Imbosch, Nieuwe Aanleg (Renssen)
Visarend	28-8	1 ex	Dieren-zuid (Winkelhorst)
	28-8	1 ex	Olburgen (Winkelhorst) mog. zelfde ex.
Raaf	24-8	1 ex	Imbosch (Schermerhorn)
Duinpieper	28-8	2 exx	Rozendaalse Veld (Erhart)

September

Ooievaar	3-9	35 exx	Loenen (Apeld. Courant)
Visarend	8-9	1 ex	Beekhuizen (Roos)
Nijlgans	10-9	28 exx	Olburgen (Winkelhorst/Kwint)
Brandgans	30-9	1 ex	Huissense Waarden (Leygraaf/Evers)
Kleine Strandloper	5-9	1 ex	Olburgen (H. de Wijs)
Krombekstrandloper	5-9	1 ex	Olburgen (H. de Wijs)
Bontbekplevier	8-9	1 ex	Olburgen (H. de Wijs)
	10-9	2 exx	Olburgen (Winkelhorst/Kwint)
Duinpieper	7-9	1 ex	Rozendaalse Veld (Kwint)
Raaf	18-9	2 exx	Rozendaalse Veld (Kwint)
	26-9	1 ex	Woeste Hoeve (Schermerhorn)

Oktober

Blauwe Kiekendief	1-10	1 ex	Deelense Was (Schermerhorn)
	16-10	1 ex	Groenendaal (vd Leygraaf/Kersten)
	21-10	2 exx	Terletse heide (Schermerhorn)
	28-10	2 exx	Rozendaalse Veld (Erhart)
Kraanvogel	26-10	18 exx	Dieren, overvliegend (de Wijs)
	26-10	31 exx	Dieren, overvliegend (de Wijs)
	26-10	350-400	exx Leuvenheim, overvl. (Pilzecker)
Klapekster	28-10	1 ex	Terlet (Erhart)
Korhoen	23-10	1 vr.	Imbosch (Renssen/vd Leygraaf)
Putter	13-10	6 exx	Huissense Waarden (vd Leygraaf)
	14-10	2 exx	Meinerswijk (Schermerhorn)
	16-10	1 ex	Hollander broek (Schermerhorn)
Barmsijs	14-10	2 exx	Leuvenheim, overvliegend (Pilzecker)
Raaf	1-10	5 exx	Deelense Was/D'woud (Schermerhorn)
	2-10	23 exx	Imbos/Terl. en Worthrh. heide (Renssen)
	3-10	8 exx	Loenermark (Renssen)
	23-10	17 exx	Imbos (Renssen/vd Leygraaf)
Brandgans	17-10	1 ex	Loowaard (Denters, Abbenhuis)
Bokje	17-10	2 exx	Meinerswijk (Denters, Abbenhuis)
Raaf	25-10	17 exx	Onzalige bossen (Marinus, via Vogel)
Kraanvogel	25-10	40 exx	Lappendeken (Marinus, via Vogel)

roekenkolonies in 1980/88

Rob Vogel

Inleiding

Het is in Gelderland een goede gewoonte geworden om de populatie-ontwikkeling van de Roek op de voet te volgen. Jaarlijks worden alle kolonies op nesten geteld door een groot aantal vogelwerkgroepen en door NMF (Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer, Ministerie van L&V). De laatste jaren worden de telactiviteiten goed gecoördineerd zodat dubbelstellingen niet meer voorkomen.

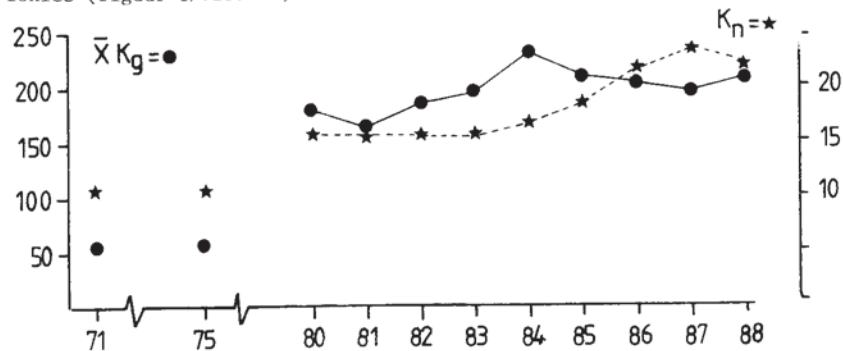
In Vlerk wordt jaarlijks verslag uitgebracht van het reilen en zeilen van de Roek langs de zuidelijke IJssel. Globaal genomen wordt dit gebied begrensd door de Zuidoost-Veluwe (Arnhem-Dieren-Apeldoorn) en de lijn Apeldoorn-Twello-Vorden-Drempt-Westervoort; totaal ruim 35 000 ha. De informatie werd dit jaar verzameld door mensen van de vogelwerkgroepen "Arnhem", "Oost-Veluwe" en "Stad en Ambt Doesborgh" en door NMF.

Alle kolonies zijn op nesten geteld in de laatste decade van april, waarbij de werkwijze is gevolgd, zoals beschreven in het "Handboek Vogelinventarisatie" (Hustings et al 1985).

Resultaten

In 1988 telde het telgebied 22 roekenkolonies (tabel 1). Op de kolonie op de Sint Josephstichting (Apeldoorn) na bevonden alle kolonies zich op minder dan tien kilometer van de uiterwaarden. De verspreiding kan verklaard worden door de fourageergewoonte van de Roek. De soort zoekt het voedsel (oa. ringwormen, ritnaalden, emelten, insectenlarven) bij voorkeur in een voedselrijke kleiige bodem; droge zandgronden worden in het broedseizoen nagenoeg vermeden.

In de meeste gevallen broedt de Roek in het telgebied in middelgrote kolonies (51-250 nesten). De drie zeer grote kolonies (+500 nesten) die het zuidelijk deel van het stroomgebied van de IJssel rijk is mogen er zijn; kolonies van een dergelijke omvang zijn thans schaars in Nederland (NMF 1986). De gemiddelde koloniegrootte bedroeg in 1988 207 nesten. De gemiddelde koloniëomvang is sinds 1982 nauwelijks meer toegenomen. Sedertdien komt de toename vooral tot stand door het stichten van nieuwe kolonies en niet zozeer door uitbreiding van bestaande kolonies (figuur 1/tabel 2).

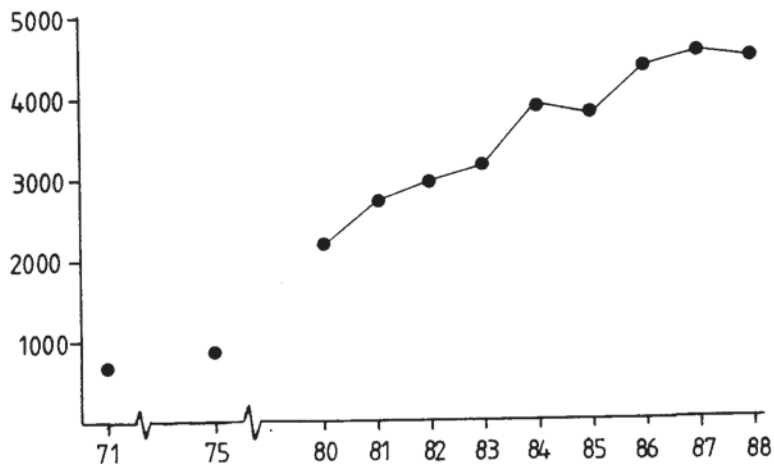
Figuur 1. De gemiddelde kolonie-grootte(.) en het aantal kolonies(*) in de periode 1971-1988.

Deze aantallen klinken ons schlemielig in de oren als we terugdenken aan de 18e en 19e eeuw toen kolonies van 1000 tot 10 000 nesten geen uitzondering waren! Inmense scharen zwarttrokken stroopten toen onze kruidenrijke landouwen af. Over mogelijke schade aan landbouwgewassen is uit die periode niet veel bekend.

Zwaar giftige insecticiden en zaadontsmettingsmiddelen (methylhoudende kwikverbindingen), in combinatie met vervolging wegens schade aan landbouwgewassen hebben de Roek in het begin van de jaren 70 bijna gekent; er broedden toen hooguit 10 000 paren Roek in Nederland (NMF 1986). In ons telgebied deelde de Roek, blijkens tellingen van Fauna-beheer, volledig in de landelijke malaise (figuur 2). In de tweede helft van de jaren 70 heeft de roek zich, als gevolg van wettelijke bescherming een verbod op het gebruik van veel insecticiden, zeer snel hersteld. Deze toename zette onverminderd door tot 1985; sedertdien verloopt de toename veel minder snel. De drie strenge winters op

Tabel 1. Aantal nesten per kolonie in de jaren 1980 tot en met 1988.

Plaats en naam van de kolonie:	kwart-blok:	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988
A'doorn(St. J-st)	33.14-3	33	39	38	55	70	121	95	106	124
Twello, Oud Wezenveld	33.15-1	86	84	96	149	133	192	212	181	182
Twello, NH-kerk e.o.	33.15-2	0	5	8	6	3	3	1	0	0
Twello, Duistervoorde	33.15-4	27	14	18	15	18	16	27	29	29
Twello, Noordijk	33.15-4	527	497	476	661	724	651	678	690	688
Wilp, Streilen	33.25-1	307	283	317	346	437	378	418	377	396
Wilp, De Sluimen	33.25-1	154	155	209	306	329	212	197	261	323
Gietelo	33.26-3	0	0	0	0	0	3	17	0	0
Voorst, De Beele	33.36-1	0	0	0	0	0	0	87	138	154
Zutphen, Spitaalstr.	33.37-3	0	0	0	53	68	77	85	94	85
Zutphen, Bronsbergen	33.47-1	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Cortenoever	33.47-3	0	0	0	0	0	0	11	1	0
Brummen, gem. huis	33.46-3	0	0	0	0	4	12	32	66	+70
Brummen, Spaensweert	33.46-4	0	0	0	0	0	0	0	7	3
Dieren, Hof te D.	33.55-4	73	74	92	103	116	138	174	196	154
Dieren-zuid	33.55-4	6	8	10	9	11	13	21	14	13
Spankeren, IJsselstein	33.55-4	40	162	174	180	198	164	191	232	213
Spankeren, Weemhof	33.56-1	0	4	4	10	17	21	17	13	17
Brummen, Bronkh.veer	33.56-2	228	397	452	300	602	510	677	719	732
Rha, De Zoethorst	33.56-3	0	0	0	0	0	0	0	12	35
Steenderen	33.57-2	0	4	4	0	0	0	0	0	0
Baak, Baakse Bos	33.57-2	207	240	283	252	383	366	444	463	471
Havikerw. steenfabr.	40.15-4	0	0	0	0	0	0	0	11	31
Giesbeek	40.15-4	0	10	64	80	115	83	88	69	74
Bingerden	40.15/25-4/2	469	685	721	600	689	822	753	728	629
Doesburg, kerkhof	40.16-1	0	0	0	0	0	0	98	157	131
Drempt	40.16-4	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Totaal (aantal nesten)		2157	2661	2966	3125	3917	3782	4323	4566	4557
Totaal (aantal kolonies)		12	16	16	16	17	18	21	23	22

Figuur 2. Aantal getelde nesten in de periode 1971-1988.

rij (1984/85 tot en met 1986/87) hebben wellicht een zekere stagnatie bewerkstelligd. Het valt evenwel niet uit te sluiten dat, vanwege een veel efficiëntere bedrijfsvoering in de agrarische sector en de opmars van mais in plaats van traditionele graansoorten en hakvruchten, er veel minder voedsel voorhanden is dan vroeger. Tellingen in de komende jaren kunnen hier mogelijk uitsluitsel over geven.

Literatuur

- Hustings M.F.H., et al. 1985. Handboek Vogelinventarisatie, PUDOC Wageningen.
 N.M.F. (Directie Natuur, Milieu en Faunabeheer). 1986. Inventarisatie van de Roek (*Corvus frugilegus*) in Nederland.

Tabel 2. Indeling van de in 1988 aanwezige roeken naar grootte-klasse

grootte-indeling	N
klein (1-50 nesten)	7
middelgroot (51-250 nesten)	9
groot (251-500 nesten)	3
zeer groot (+500 nesten)	3

gierzwaluw-trek

Komt de Gierzwaluw gepaard aan op de broedplaats en de Boerenzwaluw niet?
Wat zeggen de trektellingen daarover?

Rob Lensink, Fokko Erhart

Inleiding

Op 7 mei 1988 was er weer een simultaantelling. Van een half uur voor zonsopkomst tot negen uur 's avonds werd de telpost Ons Genoegen bij Arnhem door ons bezet. Het viel ons op dat we zeer regelmatig Gierzwaluwen in groepjes van twee langs zagen trekken. Bij de Boerenzwaluw was dit veel minder het geval. Toen rees de vraag of Gierzwaluwen voor de aankomst op de broedplaats al gepaard zijn en de Boerenzwaluw niet. Als dat zo zou zijn dan was het begrijpelijk dat wij veel groepen van twee Gierzwaluwen hadden gezien. Van alle langstreckende groepen werden soort en aantal opgeschreven. Alleen van vogels binnen een straal van 100 meter rondom de teller werd de richting genoteerd.

Wat hebben we gezien?

Gedurende deze dag passeerden er 491 Gierzwaluwen en 361 Boerenzwaluwen. Bijna alle Gierzwaluwen vlogen in richtingen tussen NNO en ZO, de gemiddelde trekrichting was NO. De Boerenzwaluwen trokken vooral in richtingen tussen NNO en O. Hun gemiddelde trekrichting was eveneens NO. Deze zeer gerichte bewegingen duiden er op dat er weinig lokale vogels over de telpost zijn gekomen. Was dat wel het geval geweest dat hadden we veel meer vogels in afwijkende richtingen moeten zien.

De gemiddelde groeps grootte van de Gierzwaluwen was 2,0. De grootste groep bestond uit 24 vogels (figuur 1), waarvan er een groot aantal paarsgewijs vlogen. Van de 241 waargenomen groepen bestond 57 % uit groepen van twee. Slechts 27 % waren één-groepen. Van de 491 waargenomen Gierzwaluwen vloog 56 % met een groeps grootte van twee langs. Slechts 13 % vloog als eenling voorbij. Regelmatig werden trekkende stelletjes waargenomen die luidruchtige baltschapriolen in de trekvlucht uitvoerden. Viermaal werd een copulatie in de lucht waargenomen, waarbij het vrouwtje onder het mannetje zweeft (Cramp, 1985). Bij de Boerenzwaluw zagen we een heel andere verdeling van de vogels over de groeps grootten (figuur 1). De gemiddelde groeps grootte bedroeg 1,8. Van de 200 waargenomen groepen was de één-groep het talrijkst (61 %). De meeste exemplaren zaten ook in groeps grootte 1 (34 %); de groeps grootte 2 deed daar weinig voor onder (29 %). De grootste groep bestond uit 12 Boerenzwaluwen. De meeste vlogen stillletjes aan de tellers voorbij, een enkele bracht wat trekroepjes voort. Luidruchtig zingen was er nauwelijks bij.

Wat zegt de literatuur?

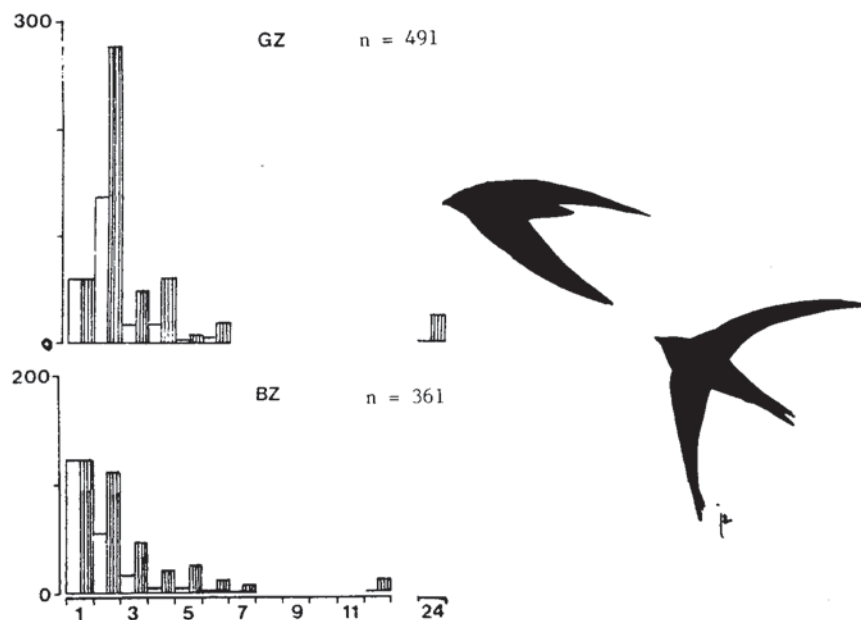
Bij de Gierzwaluw beginnen balts en paarvorming reeds in de overwinteringsgebieden (Glutz & Bauer, 1980). Daarnaast heeft een deel van de vogels jaren achtereen dezelfde partner. Deze vogels kunnen wel gescheiden van elkaar in de overwinteringsgebieden verblijven. Een deel hiervan ontmoet elkaar onderweg naar de broedgebieden of pas op de broedplaats (Glutz & Bauer, 1980 Cramp, 1985). In dit licht is het niet verwonderlijk dat groeps grootte twee (of een veelvoud ervan) in het trektelmateriaal overheerst. Bij de Boerenzwaluw is het aantal vogels dat jaar op jaar dezelfde partner heeft veel geringer. Enerzijds komt dit door de kortere leef-

tijd en anderzijds omdat het minder voorkomt. De paarvorming begint bij deze soort pas op de broedplaatsen (Cramp, 1988). Het is dan ook begrijpelijk dat de groeps-grootte-verdeling van de Boerenzwaluw afwijkt van die van de Gierzwaluw.

In het najaar overheerst in de groeps-grootte-verdeling bij zowel de Gierzwaluw als de Boerenzwaluw groeps-grootte 1, met respectievelijk 80 % en 55 % (Lensink & Kwak 1985). De verdeling van voor- en najaar voor wat betreft de groeps-grootte-verdeling bij Boerenzwaluw ontlopen elkaar daarmee weinig. Bij de Gierzwaluw is er een groot verschil, dat voor een deel kan samenhangen met het deels gepaard aankomen op de broedplaatsen en het ontbreken van de paarbinding in het najaar.

Literatuur

- Cramp S. (eds) 1985, Handbook of the birds of Europe, the Middle-East and North Africa, IV, Oxford univ. press, London.
 Cramp S. (eds) 1988, Handbook of the birds of Europe, the Middle-East and North Africa, V, Oxford univ. press, London.
 Glutz von Blotzheim Urs. N. & Bauer K. 1980, Handbuch der Vögel Mitteleuropas, IX, Acad. Verlagsges, Wiesbaden.
 Lensink R. & Kwak R. 1985, Vogeltrek over Arnhem in 1983 met een samenvatting over de periode 1981-83 en methodieken voor het bewerken van trektelresultaten, I en II (rapport) LWVT, Arnhem.

Figuur 1. Verdeling van het aantal groepen (blanco) en het aantal exemplaren (gearceerd) over de groeps-grootteklassen van Gierzwaluw (boven) en Boerenzwaluw (onder).

immerlooplas

10 jaar vogels kijken rond de plas

Ton Denters

Verborgen in Arnhem-zuid ligt de Immerlooplas. Een laatste groenplek te midden van nieuwe Arnhemse stadswijken. Een plas met een geschiedenis, gegraven eind vorige eeuw en gestaag gegroeid tot een indrukwekkend tichelgat; in de oudste delen ondiep met mooie verlandingsvegetaties en omzoomd met grillige oude wilgen.

In 1970 verhuisde ik naar één van de wijken die momenteel de plas omarmen. Ik was dertien en struinde er graag rond. Water, ruipte, riet, struwelen ze vormde een aantrekkelijk geheel. Ik raakte eraan verknocht. Inmiddels woon ik al weer een lange tijd in Amsterdam. Mijn plas is de plas niet meer. Daarvoor is er te veel veranderd. Hij is er niet mooier op geworden, zelfs verminkt door de Pleyweg. Maar vreemd genoeg, ondanks dit alles, voel ik me er nog steeds thuis; de sfeer, de schijnbare rust en de wetenschap dat elders rondom je de stad de dienst uitmaakt.

Niet alleen voor mij vormde de plas een aantrekkelijke plek. Veel vogels dachten er net zo over, en zo werd ik tot vogelkijken veroordeeld. Aanvankelijk met een krakkemikkige sterrekijker van mijn grote broer, later met een serieuzere echte veldkijker. Eerst puzzelend met een eenvoudig vogelboekje, later met een heuse Petersons.

Gelukkig kon ik mijn verhalen kwijt aan een vriend, die op zijn beurt aan mij weer een goede toehoorder had. We waren geen jeugdbonders en hadden nog niks met vogelclubs. Wel hield ik een vogellogboek bij, waarmee ik in 1971 startte. Nu nog kijk ik daar glimlachend in. Wat was ik blij met mijn eerste Zomertaling. Blijben ik nu dat ik toen met dat dagboek begonnen ben. Het vertelt me hoe het was aan de Immerlooplas. Iets wat ik in dit stuk wil beschrijven. Met ergens de stille hoop dat anderen net zo verknocht raken aan de plas, hun gegevens vastleggen, zodat er straks leuke vergelijkingen gemaakt kunnen worden. Want de Immerlooplas was, is en blijft een bijzonder gebied, dat voor verrassingen zal blijven zorgen. Een mooiere illustratie dan broedende IJsvogels (Vlerk '88 nr. 3) kan ik niet bedenken. Verrassingen die de plas altijd hebben gekenmerkt.

Zo verbleven er in het najaar van '72 en '73 groepjes Baardmannetjes in rietvegetaties, die toen omvangrijker waren dan thans. Het verschijnen van deze soort in deze jaren heeft stellig alles te maken met het bouwrijp maken van uitgestrekte rietvelden in Flevoland waar de soort massaal tot broeden kwam en van waaruit andere gebieden bevolkt werden. Beide jaren zijn dan ook voor heel het rivierengebied topjaren. Naast de Baardmannetjes zijn me uit die tijd vooral de Roerdompen bij gebleven. Topjaren waren '74-'76 en '78 met respectievelijk 6, 7, 8 en 6 waarnemingen. In de periode '72-'79 werd deze soort maar liefst 38 maal gezien. In de topjaren is er mogelijk zelfs gebroed. Pas later realiseerde ik me hoe ongewoon deze voor ons gewone verschijning was. Nog opmerkelijker was het voorkomen van het Woudaapje. In '74, '76 en '81 werd deze rietklauteraar 14 maal opgemerkt en mogelijk werd er ook steeds gebroed. De aantrekkingskracht op reigerachtigen bleek groot. Een juveniele Kwak bezocht in juli '77 het gebied. In september '79 volgde een jonge Purperreiger en de bekroning vormde een Kleine Zilverreiger die in september '81 werd waargenomen. Alleen de Roodkeelpieper die op de voorjaarstrek in '74 met een groep Gele Kwikstaarten in een graslandje aan de rand van de plas neerstreek behoort tot de categorie grotere zeldzaamheden.

Toch zijn er genoeg soorten met mindere zeldzaamheidswaarde die zeker zoveel indruk op mij maakten. Waterrallen horen daar zeker toe. Ik was getuige van een kleine invasie in de winter 74-75 en 78-79 waarbij het aantal opliep tot 8 vogels. Elk potentieel rallenplekje was dan bezet. Maar ook buiten deze invasie-jaren was er een goede trefkans. Ik bleef steeds bedacht op deze leuke soort. Wel 25 keer werd dat beloond en nog steeds hoop ik elke keer op een nieuwe ontmoeting. Een gelijk gevoel ken ik ten aanzien van de IJsvogel. Een ieder zal begrijpen waarom. Geen jaar heb ik hem hoeven missen. Vooral één deel van de plas leek bij de vogels favoriet, zodanig dat mijn vriend en ik dit deel ijsvogelwater doopte. Die naam lijkt nu helemaal terecht gekozen te zijn, want in '88 kwamen ze hier tot broeden. Nu realiseer ik me, de dagboekgegevens doornemend, dat '88 wellicht niet de eerste keer is geweest. In '79 en '82 waren er in het broedseizoen ook IJsvogels aanwezig.

Een andere trekpleister vormde de Ransuilen. Zij horen tot de meest trouwe Immerloo-fans. Buiten het broedseizoen verzamelde zich regelmatig flinke groepen op vaste roestplaatsen. Een topaantal van 29 rustende uilen werd in januari '79 geteld. Een aantal van zo'n 10 exemplaren was in de zeventiger jaren meer regel dan uitzondering. Heel waten braakballen gingen richting huis om uitgeplozen te worden, tot verdriet van mijn moeder, die toch al zoveel te klagen had over al het bagger dat ongewild meekwam met mijn tochten. Maar dat terzijde. Vermeldenswaardig is de broedtraditie die de ransuilen hebben opgebouwd. Hoewel niet jaarlijks, werd er regelmatig gebroed; bij mijn weten nooit met meer dan één paar tegelijk.

De Immerlooplas heeft een flink wateroppervlak, waarmee het een grote aantrekkingskracht uitoefent op watervogels, met name eenden. De soortenlijst is wat dat betreft bijna compleet. Zelfs prijken op het overzicht soorten die voor het binnenland als rariteit beschouwd kunnen worden, zoals IJseend, Grote en Zwarte Zeeëend en Toppereend. Noemenswaard zijn daarnaast Krooneend en Witoogeend, waarbij ik moet erkennen dat laatstgenoemde steeds aan mijn neus voorbij ging. De animo onder de eenden om in het gebied te broeden is veel geringer. Alleen Wilde eend reken ik tot de zekere broedvogels. Broeden van Kuif- en Tafeleend heb ik niet met zekerheid kunnen vaststellen.

Buiten het broedseizoen verdienen ook futen extra aandacht. Feestjaar was '81 toen alle inheemse soorten op de plas pleisterden. Klapper was november '81 toen Kuifduiker, Geoorde en Roodhalsfuut er gezamenlijk rondzwommen. Duidelijk minder reputatie heeft de plas op het gebied van ruiters en strandlopers, daarvoor ontbreken geschikte slikrandjes en ondiepe poelen. Soorten als Tureluur en Watersnip worden hoogst zelden gezien. Ook de Visarend is slechts een enkele keer gezien, maar bij deze zeldzame soort is dat heel wat begrijpelijker. De eerste ontmoeting met deze vogel viel wat ongelukkig samen met een vliegerpartij in augustus '78. De keus was snel gemaakt, mijn vriend en ik rende richting plas terwijl de vlieger zich stuurloos de grond in boorde. We werden beloond met een visvangdemonstratie die voor de arend niet succesvol verliep. In september '79 was ik nog tweemaal getuige van zo'n vliegshow, nu met kijker en zonder vlieger. Ditmaal ook met een happy end voor de Visarend, die zwaar wienkend met buit kon vertrekken. En dan zelf weer voldaan naar huis. Al schrijvende weet ik hoe vaak ik dat gevoel heb gehad. Natuurlijk kan ik daarover nog veel vertellen. Over de Klapekster die vier wintermaanden lang trouw op zijn plek te vinden was; over de Zwarte Sterns die vroeger jaarlijks boven het wat rond vlogen; over de Roodborsttapuit die in een greppel langs de hooilanden zijn jongen groot bracht; over Grote Karekieten die begin zeventiger jaren nog aan de plas nestelde; over broedgevalen van Porseleinhoen en Nachtegaal; over Draaihalzen die tijdens de trek

met wat geluk gezien konden worden; over....
 Een lijst met mooie herinneringen die ik eindeloos kan aanvullen. Maar dat wil ik niet. Wel hoop ik een indruk te hebben gegeven van hoe het was aan de Immerlooplas en wat vogelen zo dichtbij het stedelijke milieu kan opleveren.

Figuur 1. Vogellijst Immerlooplas

	'72	'73	'74	'75	'76	'77	'78	'79	'80	'81	'82	'83	'84		'72	'73	'74	'75	'76	'77	'78	'79	'80	'81	'82	'83	'84
Fuut	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Patrijs	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Roodhalsfuut	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Fazant	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Kuifduiker	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	x	x	-	Wateral	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	
Geoorde fuut	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Forseleinhoen	-	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-	x	
Dodars	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Waterhoen	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Aalscholver	x	-	-	-	x	x	x	-	-	-	-	-	-	Meerkoet	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Blauwe reiger	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Schalekater	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Purperreiger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Kievit	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Kleine zilverreiger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Bontbekplevier	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Ivink	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Kleine plevier	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Woudaapje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Wateranip	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Roerdomp	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-	Houtsnip	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	
Wilde eend	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Grutto	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Winterling	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Overloper	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Zomertaling	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Tureluur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Mandarijneend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Zwarte ruitter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Erakeend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Groenpootruiter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Saient	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Zilvermeeuw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Pijlstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Storameeuw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Slobeend	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Eekmeuw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Krooneend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Zwarte stern	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Toppereend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Visdief	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Kuifeend	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Halsdief	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Tafeleend	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Houtdief	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Witgoeend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Torteldief	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Brilduiker	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Turkse tortel	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Ljaseend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Keekoek	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Grote zeeëend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Steenuil	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Zwarte zeeëend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Ransuil	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Grote saagbek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Velduil	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Nommetje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Gierzwaluw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Bergeend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Ljvogel	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Nijlgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Grote bonte specht	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Grauwe gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Eleine bonte specht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kietgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Zwarte specht	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Brandgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Drasibals	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Knobbelzwaan	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Veldleeuwerik	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Wilde zwaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Kuifleeuwerik *	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kleine zwaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Boomeleeuwerik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Zwarte zwaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Boerenzwaluw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Buizerd	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Buizenzwaluw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Ruigpootbuizerd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Overzwaluw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Sperwer	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	Boompieper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Havik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Graspieper	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Rode wouw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Roodkeelpieper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Wespendief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Witte kwikstaart	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Bruine kiekendief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Klapkater	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Blauwe kiekendief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	Winterkoning	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Visarend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-														
Slechtvalk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-														
Boomvalk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-														
Torenvalk	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x														

	'72	'73	'74	'75	'76	'77	'78	'79	'80	'81	'82	'83	'84
Heggenus	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Grote lijster	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Kransvogel	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Zanglijster	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Koperviek	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Beflijster	-	x	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	x
Merel	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Tapuit	-	-	-	-	x	x	-	-	x	-	-	-	-
Roodborsttapuit	x	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-	-
Paapje	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-
Gekraagde roodstaart	x	-	-	-	x	-	x	-	x	-	-	-	-
Zwarte roodstaart	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-	-
Nachtegaal	-	-	x	x	x	-	-	-	-	-	-	-	x
Roodborst	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Sprinkhaanrietzanger	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-
Snor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x
Grote karekiet	x	x	-	x	x	-	-	x	-	-	x	-	-
Kleine karekiet	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Bosrietzanger	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Rietzanger	-	-	x	x	x	-	-	-	x	-	-	-	-
Spotvogel	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Zwartkop	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Tuinfluit	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Grasmus	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Braamsluiper	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Fitis	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Tjiftjaf	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Fluit	-	x	-	x	x	-	-	-	x	x	-	-	-
Goudhaantje	x	x	x	x	-	-	x	x	x	x	x	x	x
Vuurgoudhaantje	-	-	x	-	-	x	-	x	-	x	-	x	x
Grauwe vliegenvanger	-	-	-	-	x	x	-	x	x	-	-	-	-
Bonte vliegenvanger	-	-	-	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Koolmees	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Pimpelmees	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Zwarte mees	-	-	-	x	-	x	x	-	-	x	-	-	-
Glanskop	-	-	-	-	-	x	x	-	-	x	-	-	-
Matkop	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Staartmees	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Witkopstaartmees	-	-	-	-	-	-	-	-	x	x	-	-	-
Baardmannetje	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boomklever	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-
Boomkruiper	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Geelgors	-	-	-	-	x	x	x	-	-	-	-	-	-
Rietgors	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Appelvink	x	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	x
Groenling	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Putter	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Sijs	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Kneu	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Frater	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-
Goudvink	-	-	-	-	-	-	x	x	-	x	-	-	-
Vink	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Keep	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Huisms	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Ringmus	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Spreeuw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Wielewaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x
Zwarte kraai	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Roek	-	-	-	-	-	-	x	x	x	x	-	-	-
Kauw	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Ekster	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Vlaamse gaai	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Totaal 163 81 94 95 104 104 99 110 101 108 98

- geen waarneming uit desbetreffend jaar bekend
x tenminste één waarneming uit desbetreffend jaar bekend
* wel waargenomen, maar waarnemingsjaren niet precies bekend